

հնութեանց թանգարան մը իր մէծաշէն շէնքերովը, և ձեռք անցուած հնութիւն բուրոյղ ու արժող բեկորներովը ու առարկաներով, արձաններովն ու արձանիկներովը, գլանաձեւ ազնիւ քարերու վրայ նշանագրերու, թուղաներու և այլ կենդանիներու քանդակուն գլուխ գործոցներովը, և աւելի հիթիթական դիմագծերովն ու հագուստներովը. քարի ու երկաթի վրայ փորուած կնիքներովը, ինչպէս զանազան արժէքաւոր քարերու վրայ, որպէս զմրուխտի և այլն...:

Մեծ աւազան մը համակ և միակտուր կրանիթ մարմարէ և քանդակուն առիւծներով բոլորուած. այս գեղակերտը փոխադրուած է կայսերական ազարակի ասպաստանը: Արկադեան — արդայէն 6 ժամուան ճամբով հնութիւնները Ասուր Մուշովկայինը՝ հարուստ բնակչութեան մը բակտեղիքը, քար բակերը, գերեզմանոցը համար հազար գերեզմանաքարերովը իւրաքանչիւրի արուեստանշաններովը քանդակուած. մանաւանդ մեծ քարաժայռի մը կողքին համաչափ փորուած տնակ թէ կրպակ և շարք մը այնչափ թուով, այժմ հոն իջնելու ամէն վտանգ աչք առնելով կարելի է թէեւ՝ բայց թուական մը չգտանք ճակտնուն, բացի պատմութեանընթէ. և որ զարմանալին է քարժայռ կտուրին անմիջապէս փորուածը մը, ուր գետեղուած է հսկայ խաչքար մը փորուածքի բերին, և կտուրին վրայէն քառակուսի սիւն մը երկարցուած դէմը ցցուած լերկ լերան մը կտուրին. իրապէս մագէ կամուրջ մը, ասոր համար ալ աւանդութիւններ:

Դէպի Սեբաստիա ճամբուն Հասան պատրիկով Հէքիմ խանն է որ Պղնձէ քաղաք գրքոյկովը նախնի Օձ քաղաքն է եղած: Հէքիմ խանէն 2 ժամուան հեռաւորութեամբ կիւզինկիտ — Զմրուխտ լեռնադաշտակին վրայ հսկայ բերդի — ըստ պատմութեան Պալատ — կուշտն ու կողերը մնացած են. դարերուն հետ մաքառելով պահպան հրեշտակն է եղած՝ գոնէ դաշտի յուղթի բուսականութեանը, և զից թէ քրմութեանց մատուցանելի ծաղկանց ու

մրգաց առատութիւններուն անթուելի: Մեկիտինէի կեդրոնին մէջ հնութիւններ. — Մեկիտինէն Հին (նորը ասպէս անուամբ կը յորջորջուի) շատ հնութիւններով, աւելի հնութեանց բեկորներով ու ցրուած կոյտերով և կիսակործան, և նոր անուն ու հանդերձանք զգեցածներով բոլորուած է: Յայտնի բոլորուածներն են Ալի պապան, Ահմէտ պուրանը, Գարա պապան, Սարխըլըն, Սէյտի գալէն, հետաքրքրութիւն ու ուշադրութիւն գրաւող: Մեկիտինէն 3500 տարուան հնութիւն մը ունի, և հոս է որ տիրած ու տիրապետած են Ուրարտուք, Վանեանք եւն: Քաղաքը հրակայ պատնէշներով պարսպապատ եղած է, և որոնց բեկորները հոս ու հոն մեռած ու թաղուած են և կապուտ կողոպուտ եղած, բոլոր պարիսպներուն առջեւ 20—30 կանգուն լայն խրամատները կան. պարիսպները 4 հսկայ դռներով են եղած. 1. Ալաճա Գարու. — 2. Ս. Թորոս. — 3. Մուշար. — 4. Պազար, և 4 գլխաւոր թաղեր. Առաջին՝ Ալաճա գարու. երկրորդ թաղի տաշ. երրորդը խարախան, չորրորդը Մէյտան պաշը. իսկ աչքդ կտրելու չափ փռուած գերեզմանաքարեր. քլացած, քարաքոս կապած, զանազան ու զարմանազան ձեւերով ամէն ազգի ու տիրապետողի նաշնագիրներովն ու պատկերախաղերովը այլաձեւ, կոշտը, նուրբը, խառնուրդ մը շատ հինէն, միջինէն ու վերջինէն: Ուլու ճամին հնութիւն մը շալկեր է բոլորովին և նոր յաւելուածներուն ու կերտումներուն դէմ իր բողոքը ունի ու ատամներ ցոյց կու տայ ոչ պարտուողի. աւաղ որ ճիգ ու ջանք ըրած են արժէքաւոր այս հնութեան թանգարանը եղծանելու, և նորովը ամբողջովին աղճատած ու ճղատած են: Պէշ Գարտաշլար, որ Ուլու ճամին քովը դէպի հարաւ հնութիւն մըն է, ասոր կիսաւեր կոտորտուն դուռը տակաւին իր քանդակներովը հնամենի հիացում կ'ազդէ և հին արուեստին փառքը կը ցուցադրէ:

Հին Մեկիտինէի մէջ դեռ շատ հնութիւններ, աղօթատեղիքով բաւական լեցուն էջեր կը գրաւեն. իսկ Հայոց եկե-

ղեցւոյն մասին անմիջապէս վանքերու առաջինը պիտի լինի որ Արսլան թէփէէն վերջ պիտի շարունակեմ:

Արսլան թէփէ լեցուն էջեր ունի պատմութեան մէջ և մեծ հնագէտներ իրմով հետաքրքրուած ու գրադած իր հարուստ ծոցովն ու գրկովը: Հին Մեկիտինէի դիմացովը կեցած է, Օրտուղի գիւղին դըրացնացած, և Փրկչի վանքին պահակ կեցած և թէ անկից հովանաւորուած իրեն չափ շատ հին դարաւոր ծառներով:

Արսլան թէփէն արուեստական բլուր մըն է, կրնանք ըսել թէ հսկայ մեծ շէնք մը կամ քանի մը շէնքեր որ ժամանակի ընթացքին մանաւանդ յաճախակի երկրաշարժերու հետեւանքով կործանած վրայ է վրայ և այսօր բլուր մըն է լեռնանման վրան գերեզմանաքարերով, ու նոյնինքն

հողամասերու բաժնուած, ժամանակ ժամանակ գործածուած ու այդ հողփորուածքներու ատեն գտնուած են խոշոր քարեր կենդանիի պատկերներով, մարդու պատկերներով, ծաղկէքանդակ և հին ժամանակաց պաշտամունքի դէմքեր ու կենդանիք, որոնցմէ մի քանին գտնուած ու տարուած եւրոպական թանգարանները: Մի քանին անձամբ տեսած և որոնց մեծ գումարներ տրուած է, բայց դեռ լման յարգանքի ու գնահատանքի առարկայ չէ եղած այդ մեծարժէք բլուրը: Բլուրին ճիշտ մէջ տեղէն, ստորոտէն գուլալ ջուր մը մշտապէս իրեն հետ կը բերէ երբեմն մոզայիքներ, խճաքաքարերու հետ ուլունքի գոյններով և ոսկեգոյն գնդիկներով:

ԳԵՌԳ ԱՐԳԵՊՍ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ
(Շարունակելի)

Հին Թուրքերու Մէջէն

ԲՈՒՆԱՅԱՆԳ ԵՒ ԲՈՒՆԱԿԱՐԳ Ի ՓԱՓԱՋԵԱՆ ՊԱՐՈՆՆ

ԵՐԳԵԱԼ Ի ՀՈՌՄ — ՆՈՒԱԳ

Սըրտանց կողքամ ան թատորններն ու ան խաղերը գարշելի,
Ուր կը պարեն չէ թէ մարդիկ, այլ պաշտօնեայք Սադայելի.
Պէտք է ան կէնձն՝ որ հոն չէր թարձ սեպել հրաշք մը արտառոց.
Եւայ օձէ մը խաբվեցաւ, հոն կը տեսնես բիւրաւոր օձ:

Անոր համար շատ կը գրավի հիմկու տըղոց մէջ զըպըռտուկ,
Որ ուրիշներն ալ կը պըղծէ իրմով՝ ինտոր թոյն կերած մուկ:
Հրամանքիդ յայտնի կըսեմ, ինծի մըտիկ ըրէ տուտու,
Աստուծոյ փառք ասանկ որդի ունենալուդ համար հատու:

Մաղիկը գոյն, ծառը տերեւ, թըռչունն ունի աղւոր փետուր.
Բայց աւելի կը զարգարուիս գուն քու զաւկովդ աստուածատուր:
Օր մը տեսնես պիտոր, գիտցիր, իրեն մազերը ճեպճերմակ,
Անանկ առողջ՝ որ իրեն տեղ ձըմեռն ըլլայ քեզ մը կըրակ:
Բըժիշկներուն ըռէչէթան բոլորն ըրէ բըզիկ բըզիկ,
Ու օճախին մէջը ձըգէ կըծիկ ըրած կըսկըջորիկ:

1837